

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra biologie

Bakalářská práce

Martina Baranová

Založení, historie a současnost městského parku Špilberk

Olomouc 2014

vedoucí práce: Ing. Pavlína Škardová

Autorské prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou bakalářskou práci Založení, historie a současnost městského parku Špilberk vypracovala samostatně pod vedením Ing. Pavlín Škardové a uvedla v ní veškerou použitou literaturu a ostatní zdroje, z kterých jsem čerpala.

V Olomouci dne 22. dubna 2014

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Pavlíně Škardové za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěla k vypracování této bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	4
Cíle práce.....	5
Metodika.....	6
1. Park Špilberk	7
1.1 Geografická poloha a klimatologie města Brna	7
1.2 Hrad Špilberk	8
1.2.1 Historie hradu.....	8
1.3 Zakladatel parku.....	10
1.4 Historie parku.....	11
1.5 Vývoj parku během 20. a počátku 21. století	12
1.6 Turistická trasa Brnem	14
1.7 Turistický vláček na Špilberku	15
1.8 Otevřená zahrada Nadace Partnerství.....	16
1.9 Současný stav parku	17
1.10Dendrologická skladba parku	18
2. Dotazníkové šetření.....	20
2.1 Závěr dotazníkového šetření.....	27
3. Využití parku Špilberk ve výuce žáků II. stupně ZŠ	28
Diskuze.....	35
Závěr	37
Použitá literatura a zdroje	
Seznam příloh	

Úvod

Zákon č. 128/2000 udává, že „park je veřejné prostranství stejně jako náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící k obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru. Veřejná prostranství jsou nezastavěné prostory mezi budovami v našich obcích a městech“. Z této definice je zřejmé, že není důležité, kdo je vlastníkem daného pozemku, ale jaké funkce pozemek plní.

Městský park je polyfunkčním prostorem, který slouží k odpočinku, rekreaci a vzdělávání obyvatel a návštěvníků města, pokud uplatní všechny obecné funkce zeleně. Do těchto funkcí zeleně řadíme architektonickou, mikroklimatickou, hygienickou, psychologickou, estetickou a ekologickou funkci. Založení parku, přístup k péči o něj a způsob jeho užívání od založení parku a okolností těchto činností jsou významným dokladem toho, jaký je stav společnosti v oblasti kulturní, politické, společenské a v oblasti vzdělání. Dnešní uspěchaná společnost nenachází čas k rekreaci a odpočinku, přitom se v téměř každém větším městě nachází park či parčík. Může to být různě široké území, které tvoří seskupení stromů, keřů a rostlin, ale stále plní stejnou funkci (NOVÁKOVÁ, 2001).

Smyslem mé práce je ukázat, že i městský park má několik hledisek (historické, vývojové, aktuální a dendrologické), ze kterých ho můžeme zkoumat a tak najít mnoho zajímavých informací. Tato práce může dát podnět k navštívení parku těm občanům, kteří na toto místo ještě nezavítali. Také může vyvolat zájem o exkurzi u základních škol, protože se zde žáci mohou naučit nové druhy rostlin i živočichů a poznat nové památky (DAMCOVÁ, 2004).

Cíle práce

Cílem této práce je sestavit ucelený přehled o založení, historii a současnosti městského parku Špilberk.

Z historické stránky popíši historii hradu Špilberk, protože historie parku Špilberk je úzce provázána s hradem, jehož podmínky a okolnosti vzniku silně ovlivnily i jeho bezprostřední okolí.

Dále pomocí dotazníku chci zjistit, za jakým účelem je park Špilberk využíván studenty vysokých škol. Kolik informací o něm vědí, jak často a ve kterém ročním období ho navštěvují a co by chtěli změnit.

Jako další uvedu rostlinou i živočišnou skladbu a návaznost mezi ní a vzděláváním na základní škole hlavně v přírodopise, ale i dalších předmětech týkajících se vzdělávací oblasti člověk a příroda. Vyjmenuji druhy rostlin a živočichů, které se nachází v městském parku Špilberk a zároveň jsou obsaženy v učebnicích přírodopis pro základní školy a víceletá gymnázia od nakladatelství Fraus.

Metodika

Hlavní metodou práce byla literární rešerše, podle které jsem vytvořila ucelený přehled vývoje parku Špilberk od jeho založení po současný stav. Důležitým zdrojem mimo jiné byly i dokumenty organizace Veřejné Zeleně města Brna (plány rekonstrukcí, zápisy z jednání a schůzí, místní vyhlášky, fotografie, mapy, aj.). V práci jsou použity některé informace z masových médií (brněnský tisk, internet).

Během terénního zjišťování rostlinné a živočišné skladby parku byl veden neformální rozhovor s paní Marií Slavíkovou, která je správkyní parku. Rozhovor měl otevřené otázky, tedy jednalo se o přímé dotazování (GAVORA, 2000). Cílem rozhovoru bylo získat zajímavé informace o parku, které nejsou obsaženy v publikovaných dokumentech.

Na základě terénního průzkumu parku a rozhovoru s paní Marií Slavíkovou jsem vybrala rostliny a živočichy, které se zde nachází, a podle Rámcově vzdělávacího programu a učebnic Přírodopis, které vydalo nakladatelství Fraus, jsem vytypované druhy zařadila do příslušných tříd na druhém stupni základních škol podle toho, kdy se dané téma učí.

Další metodou bylo zjišťování informací pomocí dotazníku (viz příloha č. 1). Dotazníkové šetření se týkalo pouze studentů, kteří studují vysokou školu v Brně. Hlavním cílem bylo zjistit, kolik vysokoškolských studentů vůbec park Špilberk znalo a kolik neznalo. Tohoto šetření se zúčastnilo celkem 70 respondentů z řad vysokých škol v Brně. Dotazník obsahoval celkem 13 otázek. Většina z uvedených otázek byly uzavřené s výběrem jedné správné odpovědi. Pouze dvě otázky měly otevřenou odpověď, kde měli respondenti vyjádřit svůj názor na současný stav parku. Tři otázky obsahovaly náhodně respondenta. Jednalo se o věk, pohlaví a o školu, kterou daný respondent studuje. Dalších 10 otázek se zabývalo pouze informacemi týkajícími se přímo parku Špilberk (GAVORA, 2000).

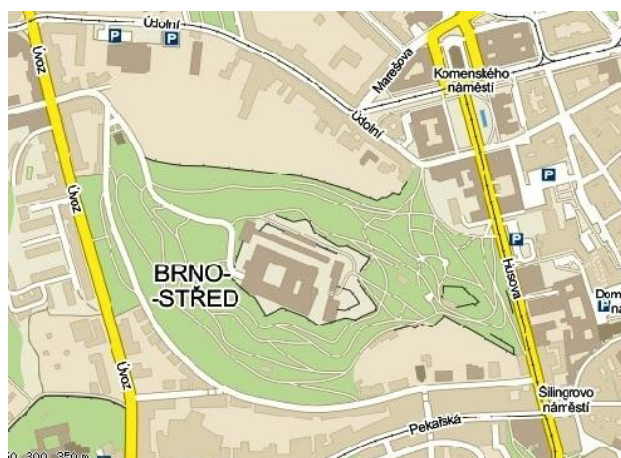
1. Park Špilberk

Park Špilberk se nachází v centru města Brna, které je označováno jako Brno střed. Pozemky tohoto parku jsou ohraničeny ulicemi Pelicova, Pekařská a Údolní. Leží na nejvyšším brněnském kopci v nadmořské výšce 225-280 m. Jeho příkré svahy se táhnou k údolí řek Svatky a Ponávky. Terén kopce je již od 17. století stále stejný, mění se pouze jeho vegetace. Současná rozloha parku je 168.237 m² (HRAD ŠPILBERK, 2013).

1.1 Geografická poloha a klimatologie města Brna

Samotné město Brno leží ve střední Evropě na území České republiky a jedná se o největší město Moravy. Rozprostírá se na okraji Moravské brány, ze severu je chráněno Drahanskou a Českomoravskou vrchovinou. Jižní část města přechází v jihomoravskou nížinu, kterou tvoří řeky Svitava a Svatka. Brno se rozkládá na 230 km² a je též součástí podunajského regionu.

Z klimatického hlediska převládá v Brně teplejší podnebí s průměrnou roční teplotu v létě 17,8 °C a v zimě 0,4 °C. Nejvyšší změřená teplota v centru města je 36,2 °C z roku 1957 a prozatím nejnižší teplota dosáhla – 26,4 °C v roce 1920. Průměrný sluneční svit činí 1771 hodin za rok. Průměrný počet dnů, kdy dochází ke srážkám, je 150. Většina větrů proudí ze severozápadu. V porovnání se sousedními okresy je tento sušší, protože je ovlivněn dešťovým stínem Českomoravské vysočiny. Jižní část je otevřená, a proto z tohoto směru proudí teplé výsušné větry. Průměrné množství srážek se pohybuje okolo 505 mm za rok (DOBROVOLNÝ, 2012; VYSOUDIL 2006).

Obrázek č. 1 - Mapa Brno- střed

(Zdroj: <http://mapy.cz/#!x=16.598533&y=49.194323&z=15&c=2-3-8-15-25>)

1.2 Hrad Špilberk

Stejně jako si nedokážeme představit Prahu bez Hradčan a Karlova mostu, neumíme si vytvořit obraz Brna bez Špilberku. Ať se blížíme k Brnu z jakékoliv strany, vždy uvidíme nejprve Špilberk a později až části města. Díky příznivé poloze je ochráncem města. Hrad Špilberk leží v samotném středu parku a jeho jméno je německého původu. Původní název se skládá z německých slov „das Spiel“ a „der Berg“ což je překládáno jako „hrací hrad“ (NOPP, 1926).

1.2.1 Historie hradu

Hrad Špilberk je dominantou města Brna už sedm staletí. Pro město Brno je poskytovatelem ochrany a bezpečí. Od založení Špilberku se jeho význam a úloha podstatně mění. Z královského hradu a sídla moravských markrabat se postupně stává barokní pevnost, nejtěžší vězení rakouské monarchie a vojenská kasárna. Hrad je založen v polovině 13. století Přemyslem Otakarem II. na nevysokém kopci, který leží 290 m. n. m. nad historickým centrem města. Nejstarší písemnosti o existenci hradu jsou z let 1277 až 1279. V lednu 1278 je poprvé zmíněno jméno kopce, později přenesené také na samotný hrad. Špilberk z počátku navštěvují čeští panovníci spíše příležitostně. Tohle platí i o mladém moravském markraběti a později i o českém králi, Karlu IV. Od roku 1337 zde pobývá jeho první manželka Blanka po nuceném odchodu z Prahy. Skutečným sídlem se hrad stává během 14. století, za vlády Jana Jindřicha a jeho syna Jošty. Autonomní období Lucemburků trvá šest desetiletí a tvoří nejvýznamnější kapitolu v dějinách brněnského hradu. Po Joštově smrti za posledního Lucemburka krále Zikmunda a jeho zetě Albrechta Rakouského, kterému Zikmund v roce 1423 přenechává hrad Špilberk, ztrácí hrad natrvalo rezidenční funkci. Na první místo se dostává vojenský význam. Ten se projevuje za válek husitských a za bojů mezi českým králem Jiřím z Poděbrad a uherským králem Matyášem Korvínem. V roce 1469 se Matyáši Korvínovi daří po několika měsíčním obléhání donutit českou posádku Viktorina z Poděbrad sídlící na Špilberku k odchodu a získává tak strategický bod a vládu nad celou Moravou. Na konci 15. století je hrad zastavován. Klesá jeho význam a nastává všestranný úpadek a chátrání v důsledku vlastnictví moravských stavů, kteří nedbají na jeho údržbu. V roce 1560 moravští stavové zabraňují zamýšlenému prodeji Špilberku a raději ho sami kupují a vzápětí prodávají městu Brnu. Město vlastní hrad pouze šedesát let. V roce 1620, po bělohorské porážce stavovského povstání, je Špilberk císařem Ferdinandem II.

městu zabaven a patří tak od této doby mezi zeměpanský majetek. V průběhu třicetileté války hrad opět chátrá a nic nenasvědčuje tomu, že Špilberk může sehrát vojenskou roli. Změna nastává částečnou vojenskou okupací Moravy švédským vojskem v letech 1643 a 1645. Rychle se opravuje a zdokonaluje opevnění hradu. V roce 1645 Brno se Špilberkem odolává pod vedením plukovníka Raduita de Souches tříměsíčnímu dobývání Švédů, a tím prokazuje hrad svůj strategický význam. Ten je během první poloviny 18. století přestavován na největší a nejvýznamnější barokní pevnost na Moravě. Součástí této pevnosti je vězení. V roce 1783 císař Josef II. rozhoduje o přeměně pevnostního vězení na civilní věznici. Od roku 1809 je Špilberk pouze civilní věznici. Ztrácí status pevnosti poté co francouzská armáda císaře Napoleona, která při svém odchodu z Brna ničí důležité části špilberského opevnění. V roce 1855 císař František Josef I. věznici ruší a přeměňuje prostory na vojenská kasárna. Pevnost však figuruje jako vězení ještě dvakrát. Poprvé v době první světové války, kdy zde jsou vězněni odpůrci rakouského režimu a podruhé během druhé světové války. Německá armáda mezi lety 1939 až 1941 provádí na Špilberku rozsáhlé úpravy týkající se vězení, protože zde jsou vězněni čeští vlastenci. Vojenská éra pevnosti končí roku 1959, kdy jej opouští československá armáda. Od následujícího roku je Špilberk sídlem Muzea města Brna. Od roku 1962 je prohlášen národní kulturní památkou. V současné době je na hradě několik stálých expozic a výstav, které jsou volně přístupné veřejnosti (NOPP,1926; VANĚK, 2001; KOLÁČEK, 2005; HRAD ŠPILBERK, 2013).

Obrázek č. 2 – Historické vyobrazení hradu Špilberk

Zdroj: (<http://mojebrno.wz.cz/inka--brno-dalsi-zajimavosti-spilberk.html>)

1.3 Zakladatel parku

Pokud mluvíme o zakladateli parku Špilberk, mluvíme o Christianu Friedrichu d'Elvertovi (11.4.1803 – 23.1.1986). Jedná se o velmi známého politika, brněnského starostu, publicistu a historika. Je synem Lotriňana a Belgičanky. Ti odcházejí během Francouzské revoluce do Německa a následně se stěhují do Brna. Otec má velké jazykové znalosti a za pobytu napoleonských vojsk se živí jako tlumočnick a zprostředkovatel. Christian navštěvuje brněnské gymnázium a následně studuje v Olomouci lyceum. Vrcholem jeho vzdělání je studium práv v Praze a ve Vídni. Svou úřednickou kariéru začíná budovat v Brně roku 1827. Roku 1848 je zvolen poslancem Moravského zemského sněmu. Roku 1859 dostává rytířský kříž řádu císaře Františka Josefa. V roce 1863 mu je udělen rytířský kříž železné koruny a zároveň je povýšen do rytířského stavu. Mezi lety 1871-1882 vykonává poslance zemského i říšského sněmu. Mezi jeho zásluhy patří celková rekonstrukce města. Nechává opravit komunikace, městské dlažby, vodovodní a kanalizační sítě, veřejné osvětlení. Dokonce zřizuje školy a domovy pro sirotky. Zařizuje zahájení provozu první koněspřežné dráhy v Brně. Velkou pozornost upírá na městskou zeleň. Je první, kdo dává podnět vzniku parku Špilberk a také ho ve spolupráci s Antonínem Šebánkem zakládá.

Svou první knihu Pokus o dějiny Brna dopisuje roku 1828. Poté pokračuje dvaceti historickými spisy, které obsahují velmi cenný materiál zabývající se historií Brna. Úřad starosty opouští ve svých 73 letech. Umírá přirozenou smrtí 23. 1. 1986 (NOPP, 1926).

Obrázek č. 3 - Christian Friedrich d'Elvert

(Zdroj: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2455)

1.4 Historie parku

Z obraných a vojenských důvodů jsou svahy Špilberku několik století zcela holé. Ale podle barokních pohledů víme, že svah ležící na jižní straně je v této době osázen vinicemi. V polovině 19. století vzniká myšlenka osázet tyto pusté svahy vegetací, a tím je dán i první podnět založit velký městský veřejný park. Tehdejší starosta Christian d'Elvert po předložení návrhu o založení parku Špilberk je podporován jak zástupci města Brna, tak vojenskými činiteli a samozřejmě i veřejností. Veřejnosti se tento nápad líbí z důvodů zkrášlení města a výrazného zlepšení zdravotních podmínek. Během dalších 20. let probíhá velmi intenzivní vývoj parku, který řídí Christian d'Elvert a zahradník Antonín Šebánek. Plány na vybudování parku na Špilberku předkládá starosta 16. 6. 1861. V červenci téhož roku A. Šebánek podává návrh projektu obecnímu výboru. V návrhu d'Elvert klade důraz na osázení svahů nad ulicí Pekařskou třešněmi a ořechy. Před zahájením prvních stavebních kroků musí být ohraničená pole na území svahů a požaduje vykopání příkopu podél těchto ohraničených polí. Šebánek je vyzván k řízení svého projektu. Spousta brněnských občanů přispívá na založení parku finančním příspěvkem nebo darem keřů, stromů či rostlin. Práce jsou úspěšně dokončeny do konce roku 1863. Původní časový plán na vybudování parku vymezují na tři roky, ale místo tří let to je pouhých 20 měsíců. Poté A. Šebánek na hradním kopci řídí dalších sedm let veškeré zahradnické práce, zemní úpravy a výsadbu dřevin. Vybudování parku na Špilberku je jednou z největších akcí v rámci stavebních aktivit v Brně v druhé polovině 19. století (NOVÁKOVÁ, 2001; VEŘEJNÁ ZELEŇ MĚSTA BRNA, 2003).

Následovníkem A. Šebánka je Karel Jelínek, který zařizuje vybudování bazénu s vodotryskem. K největším změnám na severovýchodním břehu parku dochází v druhé polovině 60. let 19. století. Roku 1884 zde nechává Jelínek postavit památník d'Elvertovi, a také dává podnět k vybudování altánku Gloriet. V roce 1885 nechává stavět d'Elvert jižní vyhlídkový altán s orientačním stolem. Jedná se o jednoduchou otevřenou stavbu, kde hranolovité pilíře nesou kopulovitou střechu. Od roku 1900 se park pouze běžně udržuje a nově je pouze zřízené veřejné osvětlení, které tvoří plynové svítilny. Během 20. let 20. století je ještě postaven pomník s bustou R. de Souches, pomník italským karbonářům, pomník Pavlu Křížkovskému a socha Sv. Jana Nepomuckého. U sochy Sv. Jana Nepomuckého je roku 1921 zřízeno dětské hřiště. V průběhu první a druhé světové války je park značně devastován. V roce 1945 park zasahuje vichřice a ničí jeho vegetaci. Během

60. - 70. let probíhá v parku částečná rekonstrukce, a od 90. let se opravy a obnova zeleně řídí podle plánů Evy Damcové.

V roce 1996 vzniká příspěvková organizace s názvem Veřejná zeleň města Brna, která čtyři roky po svém založení přebírá park do péče. Touto zásadní změnou v řízení parku je vyvolána pravidelná údržba a rekonstrukce parku. V červnu roku 2000 PhDr. Dagmar Černoušková vypracovává projekt, který se zabývá stavebně - historickým stavem parku. Tento projekt navrhuje další úpravy parku, a tím je důležitý pro následné plánované rekonstrukce. Podle něj se řídí Eva Damcová a doposud je pod jejím vedením proinvestováno 106.000.000 Kč (NOVÁKOVÁ, 2001).

1.5 Vývoj parku během 20. a počátku 21. století

Během 20. až 90. let 20. století se snižuje intenzita i kvalita péče o park. To vede k postupnému zanedbávání všech částí parku. Dřeviny a byliny začínají pomalu odumírat a je potřeba něco s úpadkem zájmu udělat, protože dochází k postupnému ochuzení rozmanitosti druhů v rámci vyšších rostlin. Proto vedení organizace Veřejné zeleně města Brna přistupuje k rekonstrukcím, které probíhají ve třech etapách.

První etapa rekonstrukce parku Špilberk

Tato etapa je zahájena roku 1994. Rekonstrukce je uskutečněna za pomoci finančních prostředků z Investičního odboru Magistrátu města Brna. Jedná se o část parku, která leží nad ulicí Husovou. V první etapě je naplánovaná obnova cest, zeleně a mobiliáře. Většina cest je zhotovena charakteristickým kamenným dlážděním s odvodňovacím kanálkem. Rovné úseky prochází mlatovou úpravou. Je opraven horní úsek přístupové komunikace do hradu a probíhá oprava hradeb u Hlídky 2 a kompletní rekonstrukce se týká Hlídky 4. Tato etapa není dokončena podle plánu. Je přerušena roku 1998 a poté dokončena až v průběhu třetí etapy (VEŘEJNÁ ZELENĚ MĚSTA BRNA, 2008).

Druhá etapa rekonstrukce parku Špilberk

Rekonstrukce druhé etapy začíná roku 2000, ale už pod vedením Veřejné Zeleně města Brna. Její zhotovení je plánováno mezi lety 2000 – 2002. Během této rekonstrukce probíhá hlavně obnova a údržba zeleně, rekonstrukce a zpevňování zídek i odpočívadel. Kvůli nově vysázené zeleni je nutné zřízení závlahového systému, kterým je zajištěn pravidelný a rovnoměrný

přísun vody. Na místech, kde je osvětlení v nejhorším stavu sestaví nové veřejné osvětlení. Opravami prochází i mobiliář. V parku je postaveno nové dětské hřiště.

Třetí etapa rekonstrukce parku Špilberk

Žádost o zahájení prací je podána v první polovině roku 2001. Žádost se týká i dokončení první a druhé etapy. Tato etapa má tři části.

První část rekonstrukce je zahájena v prosinci 2002. Tato část se zabývá rekonstrukcí dvou kašen. První kašna, která je nazývána jako bazén s vodotryskem se nachází na severním svahu a její vybudování se datuje k roku 1874. Druhá leží v tzv. Kaštanové aleji a pochází z roku 1906. Dochované nádrže obou objektů jsou postupně rozebrány a odborně zdokumentovány. Je kontrolován statický stav trhlín fontán. Zjišťuje se, že kašny jsou ve velmi špatném stavu a musí projít demolicí. Je vybudována zcela nová technologie nádrží. Z původního materiálu je použito velmi málo, jedná se pouze o kamenné desky ukončující hrany nádrží. Obě kašny jsou znovu zrealizovány podle prvotních projektů a v obou případech je zachováno jejich původní místo a půdorysný tvar. Dále jsou v rámci první části rekonstrukce provedeny sadové úpravy kolem hraniční zdi na ulici Údolní a probíhá přesazení javoru u vstupu na ulici Údolní. V závěru této části etapy jsou o jednu třetinu zkráceny všechny staré tisy (DAMCOVÁ, 2002).

Druhá část třetí etapy zahrnuje obnovu zeleně, cest, zpevněných ploch, zídek, odpočívadel, a veřejného osvětlení na místech, která neprošla druhou etapou. Opravy probíhají na území severního svahu kopce a mezi ulicemi Pellicova a Úvoz na ploše zvané „Malý Špilberk“ (DAMCOVÁ, 2003; MARTINŮ, 2007).

Třetí část se zabývá rekonstrukcí Glorietu, severního vyhlídkového altánu a nedokončenými pracemi z první a druhé etapy. Dále se řeší komunikace před vjezdovou bránou hradu, která je vybudovaná těsně podél zdi hradu. Muzeum města nesouhlasí s navrženým stromořadím, protože brání pohledu na vjezdovou bránu hradu. Buduje se parkoviště, které je později vydlážděno. Opravuje se příjezdová komunikace. Je provedena inventarizace dřevin a značná část dřevin je geodeticky zaměřena a vyznačena v mapě. Místa jsou vysazeny tisy červené (*Taxus baccata* L.) a probíhá výsadba keřů, které lemují příjezdovou komunikaci k hradu Špilberk a tvoří tak živé ploty v horní části parku. Cílem třetí etapy je omezit erozi na svazích. Aby se eroze snížila na minimum, jsou položeny protierozní sítě. Navíc probíhá výsadba půdokryvných dřevin a trvalek. Tyto práce jsou zakončeny

výsadbou solitérních dřevin a stromů, jejichž kořenový systém svah zpevní. Kolem parku je vytvořen porost, který plní funkci optické clony, proti hlukové clony a má zachycovat prach. Tyto živé ploty ve výšce maximálně 1,10 metru mohou vytvářet i bezpečný pocit. K výsadbě v této etapě jsou použity druhy s poměrně dobrou regenerační schopností. Ze stromů se jedná například o javor mléč (*Acer platanoides* L.), habr obecný (*Carpinus betulus* L.), buk lesní (*Fagus sylvatica* L.). Z keřů to je například líska obecná (*Corylus avellana* L.) a dřín jarní (*Cornus mas* L.). Většina prací na tomto příkrém svahu se musí provádět ručně, protože mechanizaci na takovémto místě není možné použít (VANĚK, 2003; DAMCOVÁ, 2004; BOTANY.CZ, 2014).

Částečně probíhá rekonstrukce cest na jižním a jihovýchodním svahu. Celkovou rekonstrukcí prochází památník Christiana d'Elverta, socha sv. Jana Nepomuckého a Pavla Křížkovského a památník italských karbonářů. Staví se skalní jezírko u vstupu do hradu na jihovýchodní straně. Dále je postaveno hřiště na petanque a veřejné toalety. V roce 2002 je v parku zřízen informační systém pro turisty (DAMCOVÁ 2004).

Od 23. června 2010 je v parku nad Pellicovou ulicí k dispozici veřejnosti pět fitness strojů na cvičení (koník, brusle, zdvihací zařízení, běžecké lyže a váha). Jedná se o první veřejný fit – park na Jižní Moravě (JOSLA, 2009).

1.6 Turistická trasa Brnem

Parkem Špilberk dnes vede turistická trasa, která se jmenuje Turistická trasa Brnem. Tato trasa je pro park důležitá z hlediska jeho návštěvnosti. Je zřízena magistrátem města Brna a otevřena je od června roku 2008. Zaměřuje se především na stavební památky. Trasa prochází nejznámějšími brněnskými náměstími a ulicemi. Má dvacet zastávek a obsahuje přes šedesát ukazatelů a dvacet informačních panelů. Jedná se o tyto zastávky: Náměstí Svobody, starou radnici, Dominikánské náměstí, Šilingrovo náměstí, Petrov, Zelený trh, Kapucínské náměstí, Hradební okruh, Římské náměstí, Minoritský klášter, Malinovského náměstí, Janáčkovo divadlo, Moravské náměstí, Jakubské náměstí, Komenského náměstí, Špilberk, Staré Brno, Výstaviště, Vaňkovka a vila Tugendhat. Autorem této turistické trasy je Ing. Arcg. Petr Hruša a částečně se na ní podílel Lukáš Pecka (ARCHITEKT LUKÁŠ PECKA, 2007).

1.7 Turistický vláček na Špilberku

Vláček na Špilberku měl za účel zvýšit návštěvnost parku, hradu a dalších památek v parku či okolí. Sloužil i k dopravě handicapovaných občanů, pro které je výstup do příkrého kopce obtížný. Tímto gestem se snažilo město Brno těmto občanům usnadnit přístup na Špilberk. Vláček se skládal z řídicí jednotky a připojených vagónků. Řídicí jednotka měla pohon na všechna čtyři kola a motor o vysokém obsahu, což dokázalo zajistit provoz i v příkrém terénu. Vláček měl jezdit na hrad Špilberk a ke katedrále sv. Petra a Pavla. Požadavky, které musel vláček plnit, z důvodů projíždění parkem byly: poloměr zatáčení maximálně 6,5 metru, kapacita vláčku 30 - 40 sedících osob, rychlost vláčku 15 - 25 km/hod. Nesměla chybět ani reproduktorová soustava řízená od řidiče, která informovala cestující o trase během jízdy. Celková hmotnost vláčku i s cestujícími nesměla překročit 8 400 kg. Každý vagónek musel mít kvalitní brzdový systém, který ovládá řidič. Vláček měl jezdit vždy od června do září. Provozovatel musel zajistit dvě soupravy vláčků pro případ poruchy té první. Trasa turistického vláčku ve velkém okruhu procházela těmito místy: Benešova, Novobranská, Koblišná, Sukova, Rooseveltova, Jezuitská, Kozí, Koblišná, náměstí Svobody, Běhounská, Solniční, Údolní, Špilberk. Na Špilberku se vláček otočil a jel zpět přes tato místa: Údolní, Besední, Skrytá, Veselá, Dominikánské náměstí, Mečová, Dominikánská, Šilingrovo náměstí, Biskupská, Petrov, Petrská, Zelený trh, Muzejní, Kapucínské náměstím Josefská, Benešova – aut. nádraží.

Veřejná Zeleň města Brna souhlasila se zajížděním vláčku na Špilberk, ale za dodržení určitých podmínek. První se týkala trasy vláčku. Správci parku požadovali, aby vláček jezdil po severní straně parku. Trasa byla vedena pouze po cestách se zpevněným povrchem. Při projíždění vláčku zatáčkami nesmělo dojít k poškozování dlažby a kamenných povrchů v parku. Dále správci upozorňovali, že jízda vláčku musí být šetrná k okolnímu prostředí, protože park Špilberk byl prohlášen za národní kulturní památku (KASELA, 2007).

Vláček poprvé vyjžděl v červnu 2006. Jízda nedopadla podle plánů a představ. Přibližně hodinu poté, kdy byl vláček pokřtěn Richardem Svobodou, tehdejším primátorem města Brna, vyrazil s cestujícími na prohlídku památek. Vláček v jedné úzké ulici projížděl velmi ztěžka, protože po obou stranách byla zaparkovaná auta. Vláček i přes velmi těsný průjezd pokračoval dále. Nastala nečekaná situace. Poslední vagónek se oťřel o bok zaparkovaného auta a došlo k zablokování celé soupravy. Cestující museli vystoupit. Kvůli

tomuto incidentu byla trasa vláčku upravena a některé ulice byly zcela vynechány (IDNES.CZ, 2014).

Vláček ukončil svou funkci již roku 2007, protože o atrakci nebyl příliš velký zájem jako z počátku a doposud vložené investice se nevracely. V červnu 2009 se začal provoz vláčku znovu projednávat. Město Brno chtělo opětovně zrealizovat tuto atrakci od roku 2010, a tím zvýšit i návštěvnost brněnských památek, ale v prosinci 2009 byl projekt zamítnutý. Místo neúspěšných plánů s turistickým vláčkem se radní města Brna raději přikláněli k využití mikrobusů. Jsou přizpůsobivější a mohou se dostat k více památkám za kratší dobu. Tento projekt byl přijat a v roce 2009 vyjel první mikrobus. Od tohoto roku jezdí mikrobusy po brněnských památkách pravidelně, vždy od jara do podzimu. Jejich provoz je zajišťován Turistickým informačním centrem (IDNES.CZ, 2014; CENTRUM NEWS, 2014).

Obrázek č. 4 - Vláček při projížděce parkem Špilberk

(Zdroj: <http://bo.webz.cz/obcasnik/bo0603.htm>)

1.8 Otevřená zahrada Nadace Partnerství

Nachází se v blízkém sousedství parku a pravoslavného kostela sv. Václava. Jedná se o ekologický projekt Nadace Partnerství, který zpřístupňuje veřejnosti do této doby zpustlé měšťanské zahrady na úpatí Špilberku nedaleko Obilního trhu. Pozemek je do roku 2006 v zpustlém stavu a není vůbec využíván. Nadace Partnerství v roce 2006 odkupuje pozemek, na kterém zahrada stojí a tak vzniká ve středu Brna interaktivní a hravá zahrada, která tvoří vzdělávací program pro základní školy. Jedná se o stavbu, která zapadá svým designem do okolního prostředí. V zahradě je postaven i altán, v jehož těsné blízkosti stojí fontána. V rámci budování tohoto objektu jsou upraveny i okolní svahy zahrady a je zde nově vysázeno 37 vzrostlých stromů, 412 trvalek, 1170 popínavých rostlin a 280 kusů cibulovin.

Zahrada obsahuje interaktivní výukové trasy, které jsou složeny ze dvanácti stanovišť. Tato stanoviště, jsou rozdělená podle živlů na oheň, vodu, zemi a vzduch. Každé ze stanovišť je pojato hravou formou, hlavně ta, která se týkáji pochopení fyzikálních jevů a živlů. Při hrách se využívá energie větru, slunce nebo vody. Dalším zajímavým stanovištěm je místo, kde se žáci snaží pochopit sezónní jevy v přírodě, včetně meteorologických. Nachází se zde i prostor na experimenty pro školní týmy. V zahradě se můžeme seznámit s hmatovou a čichovou stezkou, která je určena pro handicapované spoluobčany. V rámci návštěvy Otevřené zahrady můžeme navštívit exkurzi s názvem Historie měšťanských zahrad, která prochází areálem parku Špilberk.

Jedná se o nově vytvořenou botanickou zahradu s ekologickou tematikou, ve které probíhá vzdělávání v přímém styku s přírodou. Přístup do zahrady je veřejný a není nijak omezen. Navíc se jedná o lokalitu v centru města, tudíž je zahrada dostupná pěšky nebo městskou hromadnou dopravou (OTEVRENAZAHRA, 2014).

Obrázek č. 5 - Otevřená zahrada Nadace Partnerství

(Zdroj:<http://www.jizni-morava.cz/?id=10408&typ=1&lang=1&r=1&tpl=42>)

1.9 Současný stav parku

Rozloha parku je 168 237 m². V pravidelných intervalech probíhá údržba parku, o kterou se stará Veřejná Zeleň města Brna. Jedná se o celkové ozdravení porostu, dosadbu vegetace a odstranění poškozené zeleně. Veřejná Zeleň města Brna zajišťuje schůdnost komunikací v parku a stará se i o jeho čistotu a pořádek. V provozu jsou dvě zrekonstruované kašny, fit park, dětské a petanquové hřiště.

V současné době je objekt Hlídka 4 v dezolátním stavu a není nijak využitý. Záměrem je rekonstrukce a rozšíření chráněné budovy prachárny, aby zde mohlo být středisko ekologické výchovy. Dokončení rekonstrukce je naplánováno na prosinec 2014. Vzhledem k památkové ochraně tohoto místa je u každé rekonstrukce přítomen archeologický dozor (VEŘEJNÁ ZELEŇ MĚSTA BRNA, 2013; RIS, 2014).

Město Brno zde každý rok organizuje kulturní a sportovní akce (Den Země, Za skřítky pod hrad Špilberk). „Den Země“ je akce pro děti, které procházejí hravými stanovišti. Stanoviště jsou zaměřená na úkryty zvířat, šelmy žijící v lese a jedlé plody lesa. Mimo her a aktivit nabídla akce cyklistickou jízdu, divadlo pro děti, koncerty, ochutnávku biopotravin a ukázkou tradičních řemesel. „Za skřítky pod hrad Špilberk“ je venkovní aktivita pro děti ve věku 3 - 6 let. Děti procházejí parkem a přitom je doprovází příběh o skřítcích. Postupně odpovídají na otázky a za odměnu je na konci trasy čeká překvapení v podobě zmrzliny (VEŘEJNÁ ZELEŇ MĚSTA BRNA, 2003).

Celková obnova areálu parku je dokončena s třetí etapou rekonstrukce v roce 2008. Park se tak stává významným střediskem cestovního ruchu a dochází k rozšíření možností pro aktivní a pasivní odpočinek. Díky zrestaurování památek se zlepšilo kulturní využití parku a pobytová atraktivita stoupla. Důvodem je možná to, že v rámci oprav jsou vybudována nová odpočívadla a přibývají desítky laviček. Areál parku spolu s hradem tvoří ucelené kulturní, historické a sociální prostředí (DAMCOVÁ, 2004).

Park je zajímavý sám o sobě, protože je to jeden z mála parků, které nejsou postaveny na rovině, ale na příkrém svahu. Park může díky husté síti cest poskytnout poutavé a zajímavé pohledy na město Brno (BRNO, 2008).

1.10 Dendrologická skladba parku

V parku Špilberk je velmi široká škála různých druhů dřevin. Základem celého parku je javor mléč (*Acer platanoides* L.), trnovník akát (*Robinia pseudoacacia* L.), tis červený (*Taxus baccata* L.), jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior* L.) a smrk pichlavý (*Picea pungens* Engelm.). Tato skladba jehličnatých a listnatých stromů je doplněna stromy jako je javor babyka (*Acer campestre* L.), buk lesní (*Fagus sylvatica* L.), borovice lesní (*Pinus sylvestris* L.), jerlín japonský (*Sophora japonica* L.), borovice černá (*Pinus nigra* Arnold), jabloň lesní (*Malus*

sylvestris Mill.), slivoň třešňová (*Prunus cerasifera*, 'Pisardii Nigra' Ehrh.), habr obecný (*Carpinus betulus* L.) a jinan dvoulaločný (*Ginkgo biloba* L.) (BOTANY.CZ, 2014).

Dále jsou zde vysazeny dva typy keřů. První jsou solitérní a jejich účelem je zpevnit půdu. Mezi ně patří líska obecná (*Corylus avellana* L.), dřín jarní (*Cornus mas* (L.) Nakai), svída bílá (*Cornus alba* L.), trojpek drsný (*Deutzia scabra* (Froebel) Rehd.), zlatice prostřední (*Forsythia intermedia* Zabel), štedřenec odvislý (*Laburnum anagyroides* Med.), šácholan liliokvětý (*Magnolia liliiflora* 'Nigra' Desr.), sadová růže (*Rosa*- sp.), kalina obecná (*Viburnum opulus* L.) a vajgélie růžová (*Weigela florida* (Bunge) A. DC.). Druhým typem jsou keře, které byly vysazeny za účelem vytvořit souvislý porost. Mezi ně řadíme zimolez tatarský (*Lonicera tatarica* L.), ptačí zob obecný (*Ligustrum vulgare* L.), pustoryl věncový (*Philadelphus coronarius* L.), pámelník bílý (*Symphoricarpos albus* (L.) Blake), šeřík obecný (*Syringa vulgaris* L.), tis japonský (*Taxus cuspidata* Sieb. & Zucc.) (AAS a RIEDMILLER, 2005; ATLAS KVETIN, 2014; BOTANY.CZ, 2014; BIOLIB, 2014).

V parku jsou hojně vysázeny rostliny, které dokážou výborně pokrýt holou půdu plazivými oddenky nebo větvemi. Tímto vytvoří souvislý zelený nebo kvetoucí koberec. Do této skupiny rostlin, které rostou na Špilberku je zahrnuta ostřice bílá (*Carex alba* Scop.), kakost oddenkatý (*Geranium macrorrhizum* L.), břečťan popínavý (*Hedera helix* L.), pitulník postříbřený (*Lamium galeobdolon* subsp. *argentatum* (Smejkal) J. Duvign.), bika lesní (*Luzula sylvatica* (Huds.) Gaudin.) a loubinec pětिलistý (*Parthenociss usquinquefolia* (L.) Planch.) (BOTANY.CZ, 2014).

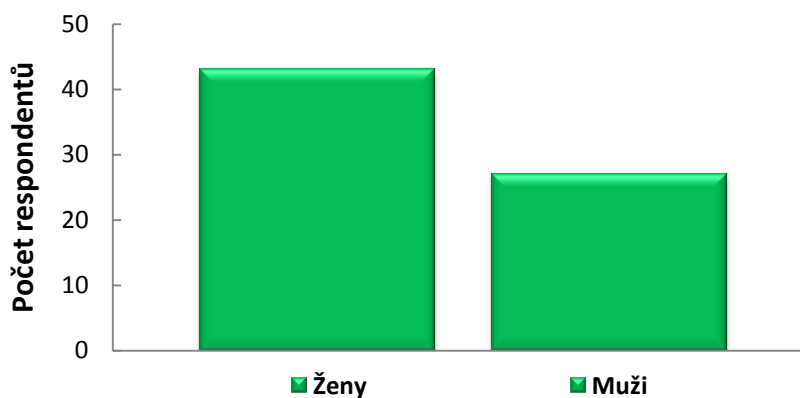
Z drobných cibulovin je v parku vysázen šafrán jarní (*Crocus vernus* (L.) Hill), talovín zimní (*Eranthis hyemalis* (L.) Salisb.), ladoňka sibiřská (*Scilla sibirica* Hort.) a puškinie ladoňkovitá (*Puschkinia libanotica* Zucc.) (THROLL, 2006; BOTANY.CZ, 2014).

V průběhu každého roku jsou některé dřeviny vykáceny nebo vyryty. Likvidují se rostliny, které jsou napadeny karanténní chorobou nebo ty, které omezují v růstu okolní rostliny a tím omezují i sami sebe. Dále se mohou některé poškodit vnějšími vlivy a to například úderem blesku nebo silným větrem. Toto jsou příčiny, díky nimž se rostlinná skladba parku stále mění a upravuje (DAMCOVÁ, 2004).

2. Dotazníkové šetření

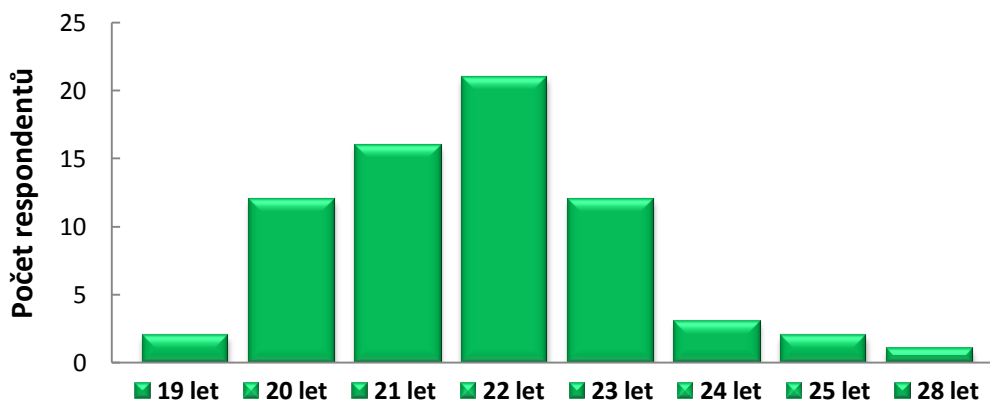
V rámci řešení daného tématu bylo provedeno dotazníkové šetření. Osloveni byli studenti všech brněnských vysokých škol. Dotazník byl šířen pomocí internetové sítě umístěním do hlavních internetových studentských skupin.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 70 respondentů. Jednalo se o 43 žen (tj. 61 %) a 27 mužů (tj. 39 %).

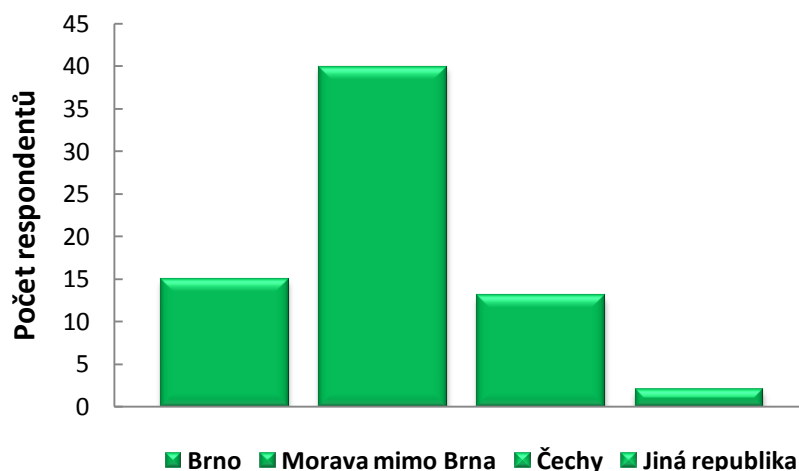
Graf č. 1 - Pohlaví respondentů

Věková škála respondentů se pohybovala v rozmezí od 19 let do 28 let. Nejvyšší počet ze všech vysokoškoláků, kteří odpovídali na dotazník, mělo 22 let. Naopak nejméně jedinců mělo 28 let. Jednalo se pouze o jediného studenta.

Graf č. 2 - Věk respondentů

Tohoto šetření se zúčastnilo 15 (tj. 21 %) studentů pocházejících z Brna, 40 (tj. 57 %) respondentů z Moravy mimo města Brna, 13 (tj. 19 %) z Čech a 2 (tj. 3 %) zahraniční studenti.

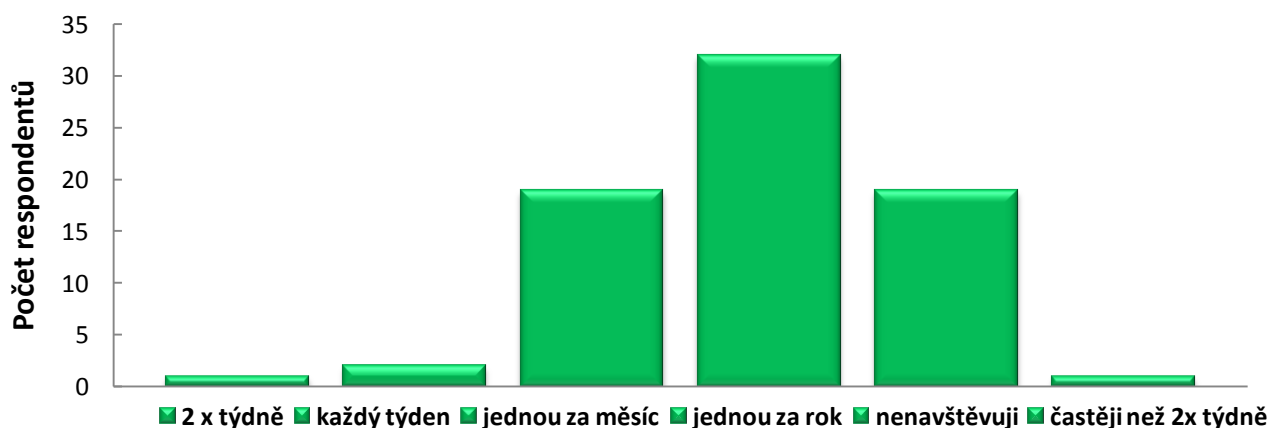

Graf č. 3 - Trvalé bydliště respondentů

Vyhodnocení otázek týkajících se přímo parku Špilberk

Otázka č. 4 – Jak často navštěvujete park Špilberk?

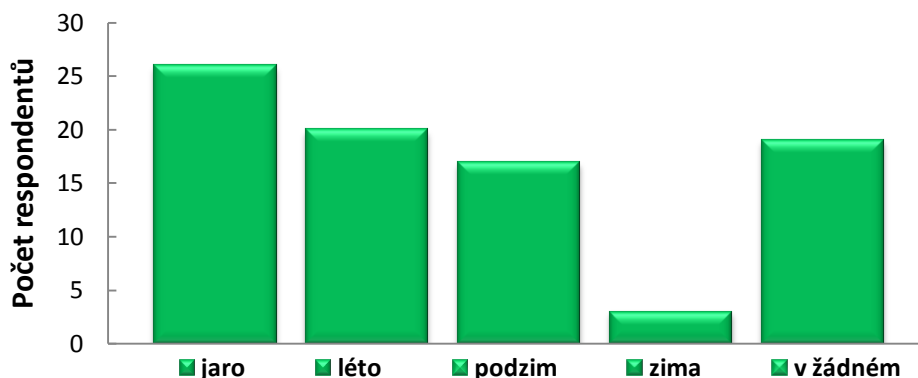
Tato otázka byla uzavřená s výběrem jedné správné odpovědi. Nejčastější odpověď byla *jednou za rok*. Takto odpovědělo 32 (tj. 44 %) respondentů. Jednou do měsíce park navštěvovalo 19 (tj. 26 %) respondentů a jednou týdně pouze 2 (tj. 3 %) respondenti. V rámci této otázky bylo zjištěno, že ze 70 (tj. 100 %) respondentů park vůbec nenavštěvuje 19 (tj. 26 %) respondentů.

Graf č. 4 - Návštěvnost parku

Otázka č. 5 – Ve kterém ročním období park Špilberk nejčastěji navštěvujete?

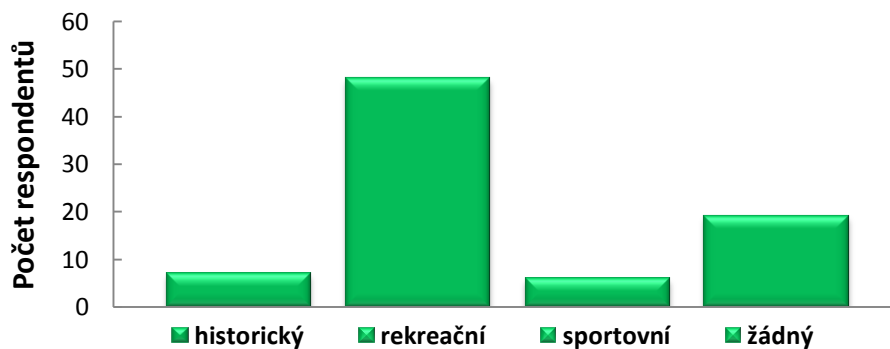
Otázka obsahovala pět uzavřených odpovědí s možnou volbou více odpovědí. Výsledky odpovídaly předpokladům. Nejčastěji byl park studenty navštěvován v jarním ročním období. Podle údajů na jaře park navštěvovalo 26 (tj. 31 %) respondentů. Velmi podobnou návštěvnost měl park v létě a na podzim. Odpověď *léto* zvolilo 20 (tj. 24 %) respondentů a odpověď *podzim* zvolilo 17 (tj. 20 %) respondentů. Je i několik studentů, kteří navštěvovali park v zimě. Odpověď *zima* si vybrali 3 (tj. 4 %) respondenti.

Graf č. 5 - Návštěvnost parku dle ročního období

Otázka č. 6 – Za jakým účelem nejčastěji navštěvujete park Špilberk?

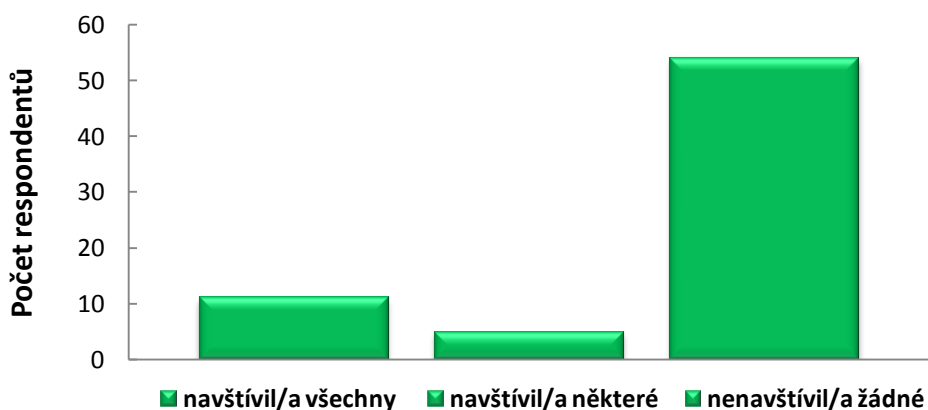
V tomhle případě měla otázka čtyři uzavřené odpovědi a jednu otevřenou, kde mohl respondent napsat jinou odpověď než je v nabídce. Tato možnost byla v dotazníku zaznamenána jako položka s názvem *jiné*, ale žádný respondent tuto možnost nevyužil. Do parku za účelem se rekreovat chodilo 48 (tj. 61 %) respondentů. Dalších 9 (tj. 11 %) respondentů v parku navštěvovalo i památky a 6 (tj. 8 %) respondentů si šlo do parku zasportovat.

Graf č. 6 - Účel návštěvy parku

Otázka č. 7 – Navštívil/a jste některou historickou památku v parku? Např. Pomník Christiana d' Elverta, pomník italských karbonářů, pomník Pavla Křížkovského, pomník Raduitta de Souches, sochu sv. Jana Nepomuckého.

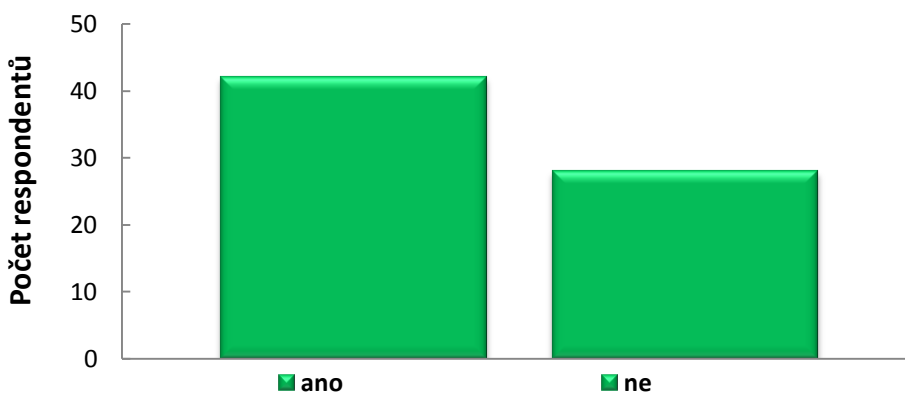
Tato otázka obsahovala dvě uzavřené otázky a jednu otevřenou. Pokud respondent navštívil jen některé památky, byla potřeba je vyjmenovat. Negativně na tuhle otázku odpovědělo 54 respondentů, což je 77 % ze všech respondentů. Ze zbylých 23 % navštívilo všechny památky 16 % a 7 % navštívilo některé památky.

Graf č. 7 - Návštěvnost památek

Otázka č. 8 – Navštívil/a jste někdy hrad Špilberk?

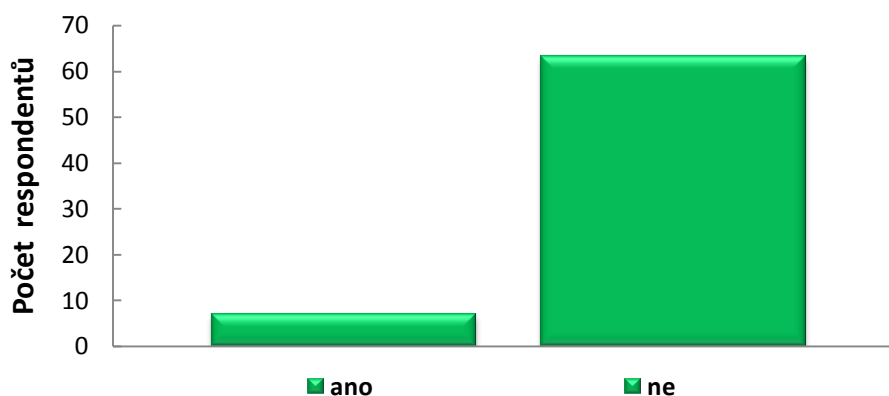
V rámci dotazníku byla zjišťována kulturní stránka vysokoškolských studentů v Brně. V nabídce odpovědí byly pouze dvě uzavřené odpovědi. Více převažovalo pozitivních odpovědí. Tedy hrad Špilberk navštívilo 42 respondentů, což činí 60 %. Zbylých 40 % hrad nenavštívilo.

Graf č. 8 - Návštěvnost hradu Špilberk

Otázka č. 9. – Víte, že se v blízkosti parku v Otevřené zahradě nachází výuková trasa, která je určena pro druhý stupeň základních škol?

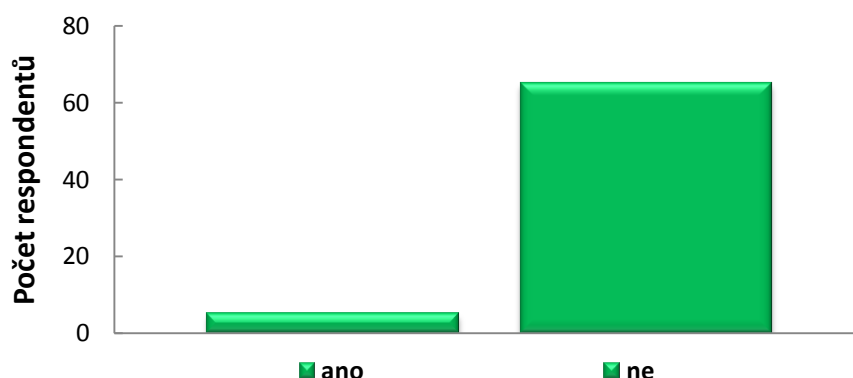
Otázka měla opět pouze dvě uzavřené odpovědi. V rámci této otázky byla snaha zjistit, jak moc studenti znali těsné okolí parku, protože Otevřená zahrada je úzce spjata s parkem Špilberk. Bohužel většina odpovědí byla negativního charakteru. O tom, že byla zřízena tato výuková trasa, nevědělo 63 respondentů, což je 90 %.

Graf č. 9 - Výuková trasa

Otázka č. 10 – Víte, že v rámci Otevřené zahrady je vytvořena hmatová a čichová stezka pro handicapované spoluobčany?

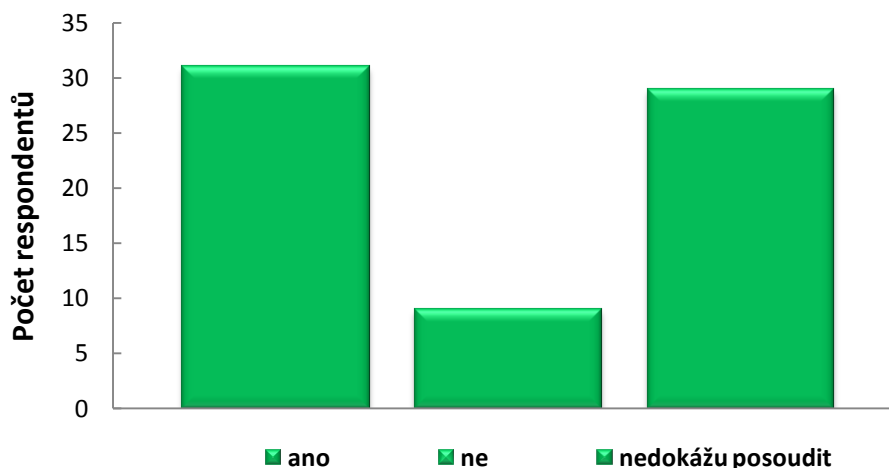
I tato otázka byla formulována pomocí dvou uzavřených odpovědí. V této otázce šlo o snahu zjistit, jak moc studenti znají Otevřenou zahradu. Negativně odpovědělo 65 respondentů, což odpovídá 93 %. Z těchto výsledků vyplynulo, že studenti zahradu moc neznají.

Graf č. 10 - Hmatová a čichová stezka

Otázka č. 11- Je podle vás dostatek míst pro relaxování (lavičky, plochy pro hry atd.)?

Tato otázka byla složena ze tří uzavřených odpovědí. Ze všech respondentů bylo 31 (tj. 44 %) spokojeno s místy pro relaxování. Dalších 10 (tj. 14 %) je nespokojeno a posledních 29 (tj. 42 %) nedokázalo danou problematiku posoudit.

Graf č. 11 – Odpočinková místa

Otázka č. 12 – Přivítal/a byste nějaké úpravy (změny) v parku?

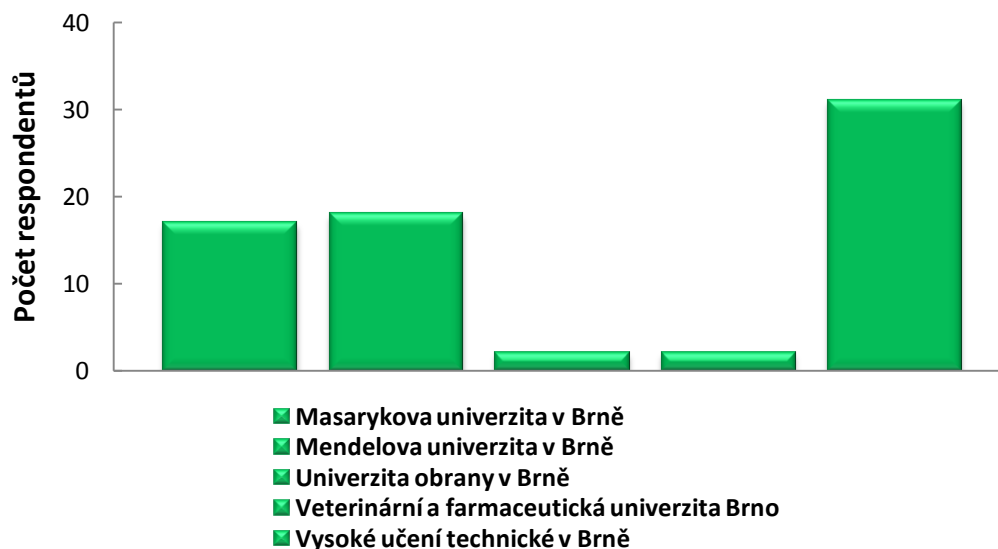
Otázka byla tvořena dvěma odpověďmi, první byla uzavřená a druhá byla otevřená. Bylo to kvůli přesnému vyjádření, co přesně by daný respondent chtěl v parku změnit. Žádnou změnu nepotřebovalo 57 (tj. 81 %) respondentů. Naopak 13 (tj. 19 %) respondentů by změnu uvítalo. Mezi hlavní změny patřilo rozšíření relaxačních míst, např. laviček, zřízení více informačních tabulí, vysázení více květin. Podle některých respondentů by v parku měl být zákaz kouření a požívání omamných látek. Za plivání na zem v parku a hlavně u laviček by měli být uloženy pokuty. Další respondent se domníval, že se park není příliš udržován a podle něj by bylo dobré, aby v parku probíhal pravidelný úklid. Jeden respondent by chtěl, aby bylo povoleno konzumovat alkohol v parku. Poslední připomínka se zabývala chybějícím občerstvením v parku.

Graf č. 12 - Spokojenost se současným stavem parku

Otázka č. 13 - Jakou vysokou školu studujete?

Nejvíce respondentů studovalo Vysoké učení technické v Brně. Těchto respondentů je 31 (tj. 45 %). Na druhém místě s počty respondentů byla Mendelova univerzita v Brně s 18 (tj. 26 %). Třetí místo patřilo Masarykově univerzitě v Brně s 17 (tj. 25 %) respondenty. Nejméně respondentů bylo z Univerzity obrany v Brně a Veterinární a farmaceutické univerzity v Brně.

Graf č. 13 - Respondenti dle vysokých škol

2.1 Závěr dotazníkového šetření

Z výše rozebraných otázek a odpovědí můžeme říct, že dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentů. Jednalo se o 43 žen a 27 mužů. Nejvíce respondentů se pohybovalo ve věkovém rozmezí 20 - 23 let. Nejmladší respondent měl 19 let a nejstarší 28 let. Většina studentů, kteří dotazník vyplnili, byli z Moravy. Je to zřejmě dáno tím, že byl dotazník šířen po brněnských vysokých školách tudíž na Moravě. Studentů z Moravy bylo 55 (tj. 78 %). V tomto vyhodnocení je zahrnuto i Brno. Ze všech tázaných osob park vůbec nenavštívilo 19 osob. Park měl nejvyšší návštěvnost na jaře. Naopak nejméně navštěvovaný byl v zimě, což je díky sychravému a studenému počasí logické. Nejčastěji chodili studenti do parku se rekreovat. Dále z dotazníku vyplývalo, že studenti neměli moc velký zájem o historii. Pouze 23 % z dotazovaných navštívilo nějakou z památek. Naopak hrad navštívilo 60 % dotazovaných. O tom, že byla postavena Otevřená zahrada s výukovou trasou pro druhý stupeň základních škol, vědělo pouze sedm studentů. To, že v Otevřené zahradě byla zřízena hmatová a čichová stezka, vědělo pouze 5 studentů. Dále pomocí dotazníku bylo zjištěno, že podle většiny respondentů bylo v parku vytvořeno dostatek míst na odpočívání. Většina respondentů by v parku nepotřebovala nic vylepšit, ale našli se i ti, kterým zde něco chybělo. Z nejčastěji vyjádřených názorů se jednalo o to, aby byl vyhlášen a dodržován zákaz kouření v celém objektu, bylo vysázeno více květin a bylo zřízeno více informačních tabulí zabývajících se parkem Špilberk. To, že žádnou změnu nepotřebovalo 81 % respondentů, poukazovalo to, že park byl dostatečně zrekonstruován a upraven.

3. Využití parku Špilberk ve výuce žáků II. stupně ZŠ

Městský park zmiňujeme na základní škole nejčastěji ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda. Tento okruh se zabývá problémy spojenými se zkoumáním přírody. Dává žákům prostředky a postupy pro větší porozumění přírodním faktům a jejich zákonitostem. V této oblasti poznávají žáci přírodu jako důkladně propojený systém, kdy na sebe různé části systému působí a ovlivňují se. Za důležité je považováno pochopení přírodní rovnováhy pro existenci živých soustav, včetně člověka. Do této vzdělávací oblasti patří čtyři vzdělávací obory. Jedná se o Fyziku, Chemii, Přírodopis a Zeměpis. Tyto předměty umožňují žákům porozumět přírodním procesům a učí tyto získané vědomosti aplikovat v praktickém životě. Dále se snaží naučit žáky objektivně a spolehlivě pozorovat, experimentovat, měřit, vytvářet a ověřovat domněnky o přírodních jevech, rozebrat výsledky tohoto ověřování a vyvodit z nich závěry. Učí se zkoumat změny probíhající v přírodě, zjišťovat příčiny a následky ovlivňování místních i globálních ekosystémů a využívat své znalosti v prospěch ochrany životního prostředí (RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁNÍ, 2007).

Vyučovací předmět přírodopis slučuje průřezová témata Environmentální výchova a Osobnostní a sociální výchova. Tento předmět dává žákům přehled o vzniku a vývoji Země a života, popisuje adaptace organismů na vnější podmínky a jejich vzájemné vztahy. Shrnuje základní poznatky o stavbě těl organismů a jejich životě. Umožňuje žákům získat základní poznatky o nerostech, horninách, Vesmíru a Zemi. Přírodopis dává možnost naučit se pracovat s mikroskopem a pozorovat pod lupou. V rámci laboratorních prací se tento předmět snaží, aby se žáci naučili najít vlastní cestu k výsledku a tím i k pochopení nového učiva (ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM: ŠKOLA PRO ŽIVOT, 2011).

Využití městského parku Špilberk žáky šestých tříd

Žáci šestých tříd mají umět popsat složení a stavbu buněk a uvést jejich funkci. Učí se popsat základní podmínky vzniku života a uvést základní životní projevy. V tomhle věku žáci zvládají práci s lupou a mikroskopem a dokážou nakreslit jednoduchá schémata rostlin a živočichů (ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM: ŠKOLA PRO ŽIVOT, 2011).

Městský park je pro žáky šestých ročníků vhodný pro pozorování jednobuněčných a mnohobuněčných organismů. Z jednobuněčných se jedná o sinice (*Cyanobacteria*),

kteřé můžeme najít ve sladké vodě, v půdě, na povrchu dřevin a na skalních podkladech. Dále v parku můžeme nalézt houby (*Fungi*). Jedná se většinou o mnohobuněčné organismy. Mezi nejčastější houby, které se v parku vyskytují, patří troudnatec pásovaný (*Fomitopsis pinicola*), který vytváří vytrvalé a velmi tvrdé plodnice. Roste na živých i odumřelých jehličnanech, dále muchomůrka červená (*Amanita muscaria* (L. ex Fr.) Hook.) a pýchavka obecná (*Lycoperdon palatum* Pers.), která má lahvicovitý tvar bílé plodnice s kulovitou horní částí. Dále se v parku vyskytují lišejníky (*Lichen*), které jsou též obsahem učiva v šesté třídě. Lišejníky se vyskytují na kůře stromů, na holé půdě, na kamenech, na skalách i na zdech. Žijí i na místech s nepříznivými podmínkami. Pro žáky jsou zajímavé tím, že se jedná o bioindikátory. To znamená, že jsou to ukazatelé čistoty ovzduší. V parku můžeme zpozorovat i některé řasy. Zrněnka obecná (*Pleurococcus vulgaris* Meneghini) je jednobuněčná řasa, která vytváří povlaky na kmenech stromů. Pokud budou chtít žáci nalézt v parku prvoky (*Protozoa*), postačí jim, když si najdou seschlou trávu a vytvoří si senný nálev. Pokud nálev správně vytvoří, uvidí v něm pod mikroskopem různé prvoky. Nejčastěji se jedná o trepku velkou (*Paramecium caudatum* Ehrenberg). Měkkýši (*Molusca*) jsou živočichové, kteří v tomto ekosystému nemůžou chybět. Najdeme zde některé plže (*Limacidae*). Může to být hlemýžď zahradní (*Helix pomatia* L.), páskovka keřová (*Cepaea hortensis* Müll.) nebo plzák lesní (*Arion rufus*). Z kroužkoců (*Annelida*) se zde vyskytuje žížala obecná (*Lumbricus terrestris* L.). Nemohou zde chybět ani pavoukovci (*Arachnida*), do kterých patří pokoutník domácí (*Tegenaria domestica* Clerck), vodouch stříbřitý (*Argyroneta aquatica* Clerk), běžník kopretinový (*Misumena vatia* Clerk), sekáč domácí (*Opilio parietinus* De Geer) a klíště obecné (*Ixodes ricinus* L.). Hmyz (*Insecta*) je skupina živočichů, kteří mají v parku největší zastoupení jako všude jinde. Je to dáno jeho celkovou vysokou početností. Z ploštic (*Heteroptera*) se jedná o kněžici zelenou (*Palomena viridissima* Poda), ruměnici pospolnou (*Pyrrhocoris apterus* L.) a splešťuli blátivou (*Nepa cinerea* L.). Mezi nejčastěji spatřené motýly (*Lepidoptera*) řadíme bělásku zelného (*Pieris brassicae* L.), žluťásku řešetlákového (*Gonopteryx rhamni* L.), babočku paví oko (*Inachis io* L.) a babočku admirála (*Vanessa atalanta* L.). Mezi brouky (*Coleoptera*) vyskytující se v parku řadíme střevlíka zlatolesklého (*Carabus auronitens* F.), hrobařika obecného (*Nicrophorus vespillo* L.) a sluněčko sedmítečné (*Coccinella septempunctata* L.). Dvoukřídli (*Diptera*) jsou kosmopolitně rozšířeni, to znamená, že se vyskytují po celé zemi, tedy i v parku. Zástupci dvoukřídleho hmyzu jsou komár pisklavý (*Culex pipiens*), ovád hovězí (*Tabanus bovinus*), moucha domácí (*Musca domestica*), bzučivka obecná (*Calliphora vicina*). Dále se zde vyskytuje mravenec

lesní (*Formica rufa*), mravenec žlutý (*Lasius flavus*), vosa útočná (*Vespula germanica*), včela medonosná (*Apis mellifica*). Tito živočichové se řadí do blanokřídlého hmyzu (*Hymenoptera*) (BOHUŠ, 2009; GARNWEIDNER, 2002; CHURÝ, 1966; LANDMAN, 2013; RIETSCHER, 2011; SVRČEK, 1987)0.

Na konci šestého ročníku se žáci učí charakterizovat určitá společenstva živočichů, definovat ekosystém a učí se, jak člověk zasahuje do přírody a jak se vývoj těchto zásahů mění. V závěru ročníku je v žácích prohlubována ochrana přírody a životního prostředí (ČABRADOVÁ, 2003).

Obrázek č. 5 - Ruměnice pospolná (*Pyrhocoris apterus* L.)

Zdroj: (autor)

Využití městského parku Špilberk žáky sedmých tříd

Žák v sedmé třídě v rámci přírodopisu se učí popsat anatomii, morfologii a fyziologii rostlin. Děti poprvé poznávají rozdělení rostlin na dvouděložné a jednoděložné a jsou jim uváděny jednotlivé řády, čeledě a hlavní zástupci obou skupin. Dále jsou žákům vysvětlovány základní poznatky týkající se stavby těl živočichů, jejich vývinu a vývoji. Důležitou kapitolou v sedmém ročníku je téma etologie živočichů. V rámci této látky učitel objasňuje pojem etologie, popisuje způsoby chování živočichů a uvádí způsoby vhodného chování k vybraným druhům živočichů (ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM: ŠKOLA PRO ŽIVOT, 2011).

Budeme-li chtít navštívit městský park v sedmé třídě v rámci vyučování a dozvědět se něco více než je v učebnici a vidět praktickou ukázkou rostlin a živočichů, půjdeme do parku s cílem najít obojživelníky, plazy, ptáky, nahosemenné a krytosemenné rostliny. Z obojživelníků se v parku nachází žáby. Nejčastějším zástupcem je skokan hnědý (*Rana temporaria*) a občas narazíme i na skokana zeleného (*Pelophylax esculentus*). Pokud budeme vyhledávat plazy, můžeme uvidět ještěrku obecnou (*Lacerta agilis*), ještěrku zelenou (*Lacerta viridis*) a ještěrku živorodou (*Zootoca vivipara*). Důležitou složkou parku, která je zahrnuta v učivu pro sedmou třídu, jsou ptáci. V parku se nejčastěji vyskytují tyto ptáci: kos černý (*Turdus merula*), strakapoud velký (*Dendrocopos major*), drozd zpěvný (*Turdus philomelos*), sýkora koňadra (*Parus major*), sýkora modřinka (*Cyanistes caeruleus*), pěnice černohlavá (*Sylvia atricapilla*), holub skalní (*Columba livia*), vrabec domácí (*Passer domesticus*) a straka obecná (*Pica pica*).

Z vyšších výtrusných rostlin v parku můžeme najít játrovky, mechy a kapradiny. Nejčastější játrovka u nás je porostnice mnohotvárná (*Marchantia polymorpha* L.). Mezi mechy patří bělomech sivý (*Leucobryum glaucum* (Hedw.) Angst.) a ploník ztenčený (*Polytrichum formosum* (Hedw.) G. L. Sm.). Nejpočetnější zástupci kapradin jsou kaprad' samec (*Dryopteris filix - mas* (L.) Schott), papratka samčí (*Athyrium filix - femina*) a osladič obecný (*Polypodium vulgare* L.). Hlavním a nejdůležitějším tématem co se týče parku, jsou semenné rostliny, které se dělí na nahosemenné a krytosemenné. Žáci v rámci terénního cvičení nemusí pouze určovat rodové a druhové jméno rostliny, ale mohou zkoumat části rostlin (kořen, stonek, list), pozorovat typy květenství a plodů nebo se mohou zabývat stavbou listů a květů. Z nahosemenných rostlin se v parku vyskytují tyto jedinci: jinan dvoulaločnatý (*Ginkgo biloba*), smrk ztepilý (*Picea abies* (L.) Karsten), smrk pichlavý (*Picea pungens*), borovice lesní (*Pinus sylvestris* L.), borovice vejmutovka (*Pinus strobus* L.), jedle bělokorá (*Abies alba* Mill.), modřín opadavý (*Larix decidua* Mill.), jalovec obecný (*Juniperus communis alpina* L.), tis červený (*Taxus baccata* L.), cypřišek lawsonův (*Chamaecyparis lawsoniana* (A. Murray) Parl.) a cedr libanonský (*Cedrus libani* A. Rich.). Dále se krytosemenné rostliny dělí na jednoděložné a dvouděložné. Mezi nejhojnější dvouděložné stromy v parcích řadíme buk lesní (*Fagus sylvatica* L.), dub letní (*Quercus robur* L.), lípa srdčitá (*Tilia cordata* Mill.), topol bílý (*Populus alba* L.), habr obecný (*Carpinus betulus* L.), bříza bělokorá (*Betula pendula* Roth) a javor mléč (*Acer platanoides* L.). Bez černý (*Sambucus nigra* L.), trnovník akát (*Robinia pseudoacacia* L.), zlatice prostřední (*Forsythia intermedia* Zabel), šácholan liliokvětý (*Magnolia liliiflora* 'NIGRA'), zimolez tatarský

(*Lonicera tatarica* L.), ptačí zob obecný (*Ligustrum vulgare* L.), šeřík obecný (*Syringa vulgaris* L.) a tis japonský (*Taxus cuspidata*) řadíme do dvouděložných keřů. Do dvouděložných bylin, které se vyskytují spolu s dalšími rostlinami a tvoří městskou zeleň patří pryskyřník prudký (*Ranunculus acris* L.), sasanka hajní (*Anemone nemorosa* L.), orsej jarní (*Actaea spicata*), mochna husí (*Potentilla anserina* L.), čičorka pestrá (*Coronilla varia* (L.) Lassen), mateřídouška obecná (*Thymus serpyllum* L.), hluchavka nachová (*Lamium purpureum* L.), hluchavka bílá (*Lamium album* L.), popenec obecný (*Glechoma hederacea* L.), čekanka obecná (*Cichorium intybus* L.), kopretina bílá (*Leucanthemum vulgare* Lam.), křivatec žlutý (*Gagea lutea* (L.) Ker - Gawler), violka vonná (*Viola odorata* L.) aj. (LANGROVÁ, 2010; BOTANY.CZ,2014).

Na konci ročníku se žáci zabývají společenstvy. Jedno z nich se zabývá i městskými parky. Jedná se o společenstvo sídelní aglomerace (města a vesnice) (ČABRADOVÁ, 2005).

Obrázek č. 6 - Kos černý (*Turdus merula*)

Zdroj: (autor)

Obrázek č. 7 - Šeřík obecný - (*Syringa vulgaris* L.)

Zdroj: (autor)

Využití městského parku Špilberk žáky osmých tříd

Žák osmé třídy se v předmětu přírodopis zabývá rozmnožováním organismů, pohlavním a nepohlavním rozmnožováním, základy dědičnosti a proměnlivosti, savci a jejich znaky, ochranou a chováním živočichů a kriticky ohroženými druhy savců. Hlavní látkou v tomto ročníku je ale člověk. V rámci tohoto tématu se žák učí popsat nejen stavbu a funkci soustav, ale i vývoj a charakteristiku jednotlivých zástupců. Další látka se týká nemocí, jejich přenosů, příznaků a léčby. V osmém ročníku se žáci zabývají i první pomocí, kdy se seznamují s hlavními zásadami a základními typy první pomoci. Poprvé jsou žáci důkladně seznamováni se zdravými a nezdravými potravinami a civilizačními chorobami, které spolu úzce souvisí, protože některé potraviny vedou k civilizačním nemocem. Okrajově jsou v tomto ročníku zmíněny přenosné choroby, závislosti a sexuální chování (ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM: ŠKOLA PRO ŽIVOT, 2011).

Městský park v osmém ročníku můžeme navštívit v rámci exkurze nebo terénního cvičení pokud chceme žákům ukázat savce, kteří žijí ve zdejším prostředí. Mezi typické savce v parku patří ježek východní (*Erinaceus concolor*), krtek obecný (*Talpa europea*), myš domácí (*Mus musculus*), veverka obecná (*Sciurus vulgaris*) a kuna skalní (*Martes martes*) (VANĚČKOVÁ, 2006; LANGROVÁ, 2010).

Využití městského parku Špilberk žáky devátých tříd

V deváté třídě základních škol se žáci seznamují s učivem, které se zabývá Sluneční soustavou a planetou Zemí. Poté se učí rozpoznávat nerosty a horniny, určovat typy a druhy půd. Dále se v tomto ročníku děti seznamují s vnějšími a vnitřními geologickými procesy, biotickými a abiotickými faktory a globálními problémy (ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM: ŠKOLA PRO ŽIVOT, 2011).

Městský park v tomto ročníku můžeme navštívit za účelem určování nerostů a hornin. Žáci mohou zkoumat sochy či kašny a určovat jejich složení. Jelikož se park rozprostírá převážně na skalnatém podloží, které je částečně odkryto, mohou žáci studovat strukturu tohoto podloží (ŠVECOVÁ a MATĚJKA, 2007).

Diskuze

Park Špilberk byl založen v 17. století Christianem d'Elvertem. O jeho založení a vývoji nebyla prozatím vydána žádná publikace. Některé informace lze nalézt na internetu (www.spilberk.cz, www.vzmb.cz), ale podstatná fakta a informace o parku, které lze rozebírat a zkoumat, jsou založeny v dokumentech organizace Veřejné zeleně města Brna, která park spravuje. Autory převážné většiny dokumentů jsou Damcová Eva a Nováková Olga. Spisy jsou tak obsáhlé, že by se z nich dal vytvořit ucelený vývoj parku a je tedy nepochopitelné, proč tento přehled zatím nikdo nevytvořil. V parku lze nalézt širokou škálu zajímavých živočichů a rostlin, Marie Slavíková in verb., ale prozatím nebyl park z této stránky důkladně zkoumán (NOPP, 1926; HRAD ŠPILBERK, 2013; VEŘEJNÁ ZELEŇ MĚSTA BRNA, 2013; DAMCOVÁ, 2002, 2004; NOVÁKOVÁ, 2001).

Hrad Špilberk je oproti parku v literatuře více zastoupen. Historií hradu, jeho osudem a postupnou změnou slohů a se zabývá několik publikací (KOLÁČEK, 2005; VAŇEK, 2001; NOPP, 1926).

Park Špilberk se nachází v centru města, je dobře přístupný městskou hromadnou dopravou a tím je nablízku brněnským obyvatelům. Dle dotazníkového šetření (viz graf č. 4) jej navštěvuje 74 % všech dotazovaných studentů. Je to možná tím, že studentské koleje se povětšinou nachází na okraji města. Dále z dotazníkového šetření vyplývá, že studenti nemají příliš zájem o historii parku, ale u otázky: „*Přivítal/a byste nějaké úpravy (změny) v parku?*“ nacházíme rozpor, protože ze 13 studentů, kteří by změnu uvítali, by chtělo osm studentů zřídit více historických informačních tabulí. Je tedy možné, že lidé do daného parku nechodí za historií, protože zde není v dostatečné míře nabízena (viz graf č. 12). Nejvyšší počet odpovědí v dotazníkovém šetření bylo od studentů VÚT, kde převažuje spíše mužská populace. Bylo to překvapující, spíše jsem očekávala více odpovědí od studentů přírodovědeckých a humanitních škol, kde je převažující ženská populace, u které je předpoklad většího sdílení a předávání informací. Ukázalo se, že u jednotlivých respondentů, hlavně mužské populace, byla i větší ochota předávat dotazník dalším osobám. Z toho vyplývá, že studenti na VÚT měli s šířením dotazníku nejmenší problém (viz graf č. 13).

Další rozpor nacházíme v požadavku na zřízení více odpočinkových míst i po třetí etapě rekonstrukce, kde v parku přibyly lavičky a další relaxační místa. Tento požadavek byl

od některých respondentů zřejmě vznesen bez objektivního posouzení stávající situace, nebo se jedná o náročné návštěvníky parku. Usuzuji tak proto, že s počtem odpočívacích míst není spokojeno jen 14 % respondentů (viz graf č. 11).

Někteří respondenti navrhnou zákaz kouření, ale na druhou stranu by uvítali možnost konzumace alkoholu v areálu parku. Osobně bych byla pro zákaz kouření i konzumace alkoholu. Park by měl být místem odpočinku a volnočasových aktivit, cigarety a alkohol mají v takovém případě rušivý vliv na okolí (viz graf č. 12).

Závěr

V současné době se řadí parky k místům, kde se lidé mohou i formou informačních tabulí něco dovědět o přírodě a historii parku. Jsou místem, kde jsou pořádány kulturní akce, kde je možné provozovat různé druhy sportovních aktivit nebo jen relaxovat. Většina lidí však kromě sportu a relaxace již dalších možností nevyužívá nebo jen v malé míře. Jedním z takových míst je park Špilberk v Brně.

V rámci zpracovávaných informací o parku Špilberk byla ve zkratce nastíněna i historie hradu Špilberk, kolem kterého se park rozkládá. Historie a okolnosti, za kterých byl park založen a jeho další vývoj v období 20. a počátku 21. století jsou zpracovány do uceleného přehledu. V rámci tohoto přehledu byl proveden i průzkum stávajícího stavu parku a jeho dendrologické skladby. Současně byly uvedeny i možnosti pro vyžití, které park lidem nabízí.

Pro zjištění aktuálního stavu využívání parku bylo uskutečněno dotazníkové šetření mezi studenty brněnských vysokých škol. Účelem tohoto šetření bylo zjistit, zda je park u návštěvníků oblíbený, jakým způsobem v něm tráví volný čas a zda mají povědomí o možnostech, které park nabízí a zda tyto možnosti využívají. Z výsledku šetření vyplynulo, že většina studentů ví o hradu Špilberk, ale park příliš často nenavštěvuje. Mnoho z nich nemá ani ponětí o tom, že je park využíván i pro kulturní programy. Jedním z důvodů jejich neinformovanosti je i malá propagace, která je samotnému parku věnována.

Špilberský park se přitom vyznačuje rozmanitostí flóry i fauny, což lze využít v praxi pro školní výuku na druhém stupni základních škol. Tento park je ideálním místem pro názornou ukázkou rostlin a drobných živočichů. Vedle toho park Špilberk nabízí široké kulturní a sportovní vyžití pro všechny věkové kategorie. Vzhledem k jeho strategické poloze v centru města je dobře přístupný, navíc před čtyřmi lety prošel celkovou rekonstrukcí, v rámci které proběhla celková úprava chodníků, cest, instalace odpočívadel a byla provedena i výsadba nových rostlin. Pro zvýšení jeho přitažlivosti, a to nejen pro občany města Brna, je nutností věnovat neustálou pozornost nejen jeho údržbě, ale i propagaci při pořádání kulturních i sportovních akcí.

Použitá literatura a zdroje

AAS, Gregor a RIEDMILLER, Andreas. *Kapesní atlas stromy*. 4. vyd. Banská Bystrica: Slovart, 2005, 255 s. ISBN 80-7209-687-7.

ARCHITEKT LUKÁŠ PECKA. Turistická trasa městem Brnem. *Lukaspecka.cz* [online]. © 2007 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.lukaspecka.cz/2010/08/turisticka-trasa-mestem-brnem.html>

ATLAS KVĚTIN. *Atlas - kvetin.eu* [online]. © 2000 – 2014 [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://www.atlasbotani.eu/index.php>

BIOLIB. Biological Library. *Biolib.cz* [online]. © 1999 – 2014 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.biolib.cz/>

BOHUŠ, Mirko et al. *Velká kniha živočichů: hmyz, ryby, obojživelníci, plazi, ptáci, savci: 1582 barevných ilustrací*. 4., upr. vyd. Bratislava: Příroda, 2009. 344 s. ISBN 978-80-07-01796-2

BOTANY. CZ. *Botany.cz* [online]. © 2007 – 2014 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://botany.cz/cs/>

BRNĚNSKÝ OBČASNÍK. Nová atrakce v Brně. *Bo.webz.cz* [online]. 2006 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://bo.webz.cz/obcasnik/pictures/bo0603/vlacek.jpg>

BRNO. Třetí fáze rekonstrukce parku NKP Špilberk. *Brno.cz* [online]. © 2008 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.brno.cz/brno-aktualne/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/06-08-2008-treti-faze-rekonstrukce-parku-nkp-spilberk-vice-informaci/>

CENTRUM NEWS. Zastávka Špilberk. Z centra města jezdí na hrad nízkopodlažní minibus linky 81. *Centrumnews.cz* [online]. © 2014 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.centrumnews.cz/zpravodajstvi/brno-stred/zastavka-spilberk-z-centra-mesta-jezdi-na-hrad-nizkopodlazni-minibus-linky>

ČABRADOVÁ, Věra. *Přírodopis pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2003, 120 s. ISBN 80-723-8211-X.

ČABRADOVÁ, Věra. *Přírodopis 7: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2005, 128 s. ISBN 80-723-8424-4.

DAMCOVÁ, Eva. *Rekonstrukce NKP Špilberk – Park III. etapa -1. část, vodní prvky*. Brno, 2002.

DAMCOVÁ, Eva. *Rekonstrukce NKP Špilberk- park III. Etapa – 3. část „Malý Špilberk“*. Brno, 2003.

DAMCOVÁ, Eva. *Rekonstrukce NKP Špilberk, park III. Etapa – 3. část „Malý Špilberk“ - Sadbová úprava*. Brno, 2004.

DOBROVOLNÝ, Petr a kol.: *Klima Brna. Víceúrovňová analýza městského klimatu*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 200 s. ISBN 978-80-210-6029-6.

ENCYKLOPEDIE DĚJIN MĚSTA BRNA. Osobnosti. *Encyklopedie.brna.cz* [online]. © 2014 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=preview&bind_name=b_person&bind_value=2455&image=4573

GARNWEIDNER, Edmund. *Houby: kapesní atlas: praktická příručka k poznávání a určování hub ve střední Evropě*. Praha: Slovart, 2002. 254 s. ISBN 80-7209-380-0

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

HRAD ŠPILBERK. Historie hradu. *Spilberk.cz* [oline]. © 2013 [cit. 2014-01-08]. Dostupné z: <http://www.spilberk.cz/spilberk/historie-hradu/obdobi-zalozeni/>

CHURÝ, Jiří a kolektiv. *Biologie se základy zoologie*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1966. 529 s.

IDNES.CZ. Do Brna se vrací turistický vláček, asi bude žlutý. *Brno.idnes.cz* [oline]. © 1999 - 2014 [2014-03-07] Dostupné z: http://brno.idnes.cz/do-brna-se-vraci-turisticky-vlacek-asi-bude-zluty-fb5-/brno-zpravy.aspx?c=A090603_192030_brno_dmk

IDNES.CZ. Noční můru Brna – turistický vláček – ve městě nahradí mikrobusey. *Brno.idnes.cz* [online]. © 1999 – 2014 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z:

http://brno.idnes.cz/nocni-muru-brna-turisticky-vlacek-ve-meste-nahradi-mikrobus-plr-/brno-zpravy.aspx?c=A091202_105425_brno_dmk

JÍŽNÍ MORAVA. Otevřená zahrada Nadace Partnerství. *Jizni-morava.cz* [online]. © 2013 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.jizni-morava.cz/?id=10408&typ=1&lang=1&r=1&tpl=42>

JOSLA. Josla fitpark. *Joslafitpark.com* [online]. © 2009 [2014-03-07] Dostupné z: <http://www.joslafitpark.com/reference-park-hriste-sportoviste.html>

KASELA, Josef. *Turistický vláček v centru města*. Brno, 2007.

KOLÁČEK, Luboš Y. *Osudy hradu Špilberku, jeho pánů a vězňů*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2005. 490 s. ISBN 80-726-8319-5.

LANDMAN, Wijnbren. *Motýli: praktická encyklopedie*. 2. vyd. Čestlice: Rebo, 2013. 272 s. ISBN 978-80-255-0720-9.

LANGROVÁ, Iva et al. *Zoologie obratlovců*. 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2010. 127 s. ISBN 978-80-213-2050-5.

MAPY.CZ. *Mapy.cz* [online]. © 2011 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://mapy.cz/#!x=16.592619&y=49.193541&z=14&c=2-3-8-15-25>

MARTINŮ, Bohuslav. *NKP Špilberk- park III. Etapa- 2. Část*. Brno, 2007.

MOJE BRNO. Hrad Špilberk v datech. *Mojebrno.wz.cz* [online]. © 2007 - 2014 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://mojebrno.wz.cz/inka--brno-dalsi-zajimavosti-spilberk-1750.jpg>

NOPP, Leopold. *Špilberk: Jeho dějiny a památnosti*. Praha: Vojenské museum československé republiky, 1926. 87 s.

NOVÁKOVÁ, Olga. *Stručný stavebně historický vývoj parku a území před založením parku*. Brno, 2001.

NOVÁKOVÁ, Olga. *Věc: O historii, současnosti a budoucnosti parku Špilberk při příležitosti 140. Výročí jeho založení*. Brno, 2001.

OTEVŘENÁ ZAHRADA. *Otevrenazahrada.cz* [online]. © 2014 [2014-03-07] Dostupné z: <http://www.otevrenazahrada.cz/uvod.aspx>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání [online.] Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf>

RIETSCHEL, Siegfried. *Hmyz: 3 znaky: klíč ke spolehlivému určování*. 3. vyd. Čestlice: Rebo, 2011. 239 s. ISBN 978-80-255-0010-1.

RIS. Rekonstrukce objektu Hlídka 4 – Středisko ekologické výchovy v parku Špilberk. *Risy.cz* [online]. © 2012 – 2014 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/projekty-eu/detail?id=65902>

SVRČEK, Mirko. *Huby*. 1. vyd. Bratislava: Příroda, 1987. 316 s.

Školní vzdělávací program: Škola pro život. Olomouc: Základní škola Olomouc, 2011. 334 s.

ŠVECOVÁ, Milada a MATĚJKA, Dobroslav. *Přírodopis 9: učebnice: pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2007. 128 s. ISBN 978-80-7238-587-4.

THROLL, Angelika. *Paleta květů v zahradě*. Praha: Granit, s.r.o., 2006. 447 s. ISBN 80-7296-049-0.

VANĚČKOVÁ, Ivana. *Přírodopis 8: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1.vyd. Plzeň: Fraus, 2006. 128 s. ISBN 80-723-8428-7.

VANĚK, Jiří. *Hrad Špilberk*. 1. vyd. Brno: FOTEP, 2001. 13 s. ISBN 80-902-9212-7.

VANĚK, Jiří. *NKP Špilberk, park III. etapa, 3. Část*. Brno, 2003.

VEŘEJNÁ ZELEŇ MĚSTA BRNA. Dokončená rekonstrukce parku Špilberk. *Vzmb.cz* [online]. © 2013 [cit. 2014-03-07] Dostupné z: <http://www.vzmb.cz/clanky/dokoncena-rekonstrukce-parku-spilberk/>

VEŘEJNÁ ZELEŇ MĚSTA BRNA. *Revitalizace městských parků – soubor staveb*. Brno, 2008.

VEŘEJNÁ ZELEŇ MĚSTA BRNA. *Slavnostní odhalení opraveného památníku bývalého starosty města Brna a iniciátora založení parku Špilberk Christiana d'Elverta*. Brno, 2003.

VYSOUDIL, Miroslav: *Meteorologie a klimatologie*. Olomouc: Univerzita Palackého – přírodovědecká fakulta, 2006, 281 s. ISBN 80-244-1455-4.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník

Příloha č. 2 – Situace parku Špilberk

Příloha č. 1 - Dotazník

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- Žena
- Muž

2. Jaký je Váš věk?

3. Odkud pocházíte?

- Brno a okolí
- Jiné moravské město nebo vesnice
- z Čech
- z jiné republiky

4. Jak často navštěvujete park Špilberk?

- Jednou ročně
- Jednou měsíčně
- Každý týden
- 2x týdně
- Častěji než 2x týdně
- Nenavštěvuji park

5. Ve kterém ročním období park Špilberk nejčastěji navštěvujete?

- Jaro
- Léto
- Podzim
- Zima
- V žádném

6. Za jakým účelem nejčastěji navštěvujete park Špilberk?
- Sportovním (např. běh)
 - Rekreacním (např. procházka)
 - Historickým (např. návštěva památek)
 - Žádným
 - Jiné
7. Navštívil/a jste některou historickou památku v parku? Např. Pomník Christiana d'Elverta, pomník italských karbonářů, pomník Pavla Křížkovského, pomník Raduita de Souches, sochu sv. Jana Nepomuckého.
- Navštívil/a jsem všechny
 - Nenavštívil/a jsem žádné
 - Navštívil/a jsem některé (vyjmenuj)
8. Navštívil/a jste někdy hrad Špilberk?
- Ano
 - Ne
9. Víte, že se v blízkosti parku v Otevřené zahradě nachází výuková trasa, která je určena pro druhý stupeň základních škol?
- Ano
 - Ne
10. Víte, že v rámci Otevřené zahrady je vytvořena hmatová a čichová stezka pro handicapované spoluobčany?
- Ano
 - Ne

11. Je podle vás dostatek míst pro relaxování (lavičky, plochy pro hry atd.)?

- Ano
- Ne
- Nedokážu posoudit

12. Přivítal/a byste nějaké úpravy (změny) v parku?

- Ne, jsem se současným stavem spokojen/a
- Ano (uved'te konkrétní případ)

13. Jakou vysokou školu studujete?

- Vysoké učení technické v Brně
- Masarykova univerzita v Brně
- Mendelova univerzita v Brně
- Univerzita obrany v Brně

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Martina Baranová
Katedra:	Katedra biologie
Vedoucí práce:	Ing. Pavlína Škardová
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Založení, historie a současnost městského parku Špilberk
Název v angličtině:	Establishment, history and present time of the city park of Špilberk
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na založení, historii a současný stav parku Špilberk. První část práce se zabývá chronologickým přehledem událostí týkajících se hradu a parku Špilberk. V další části je zpracován dotazník zkoumající znalosti, využití a návštěvnost parku Špilberk. V poslední části práce jsou vybrány rostliny a živočichové žijící v tomto parku s možností jejich využití ve výuce přírodopisu v terénu na druhém stupni základních škol.
Klíčová slova:	Městský park Špilberk, hrad Špilberk, turistická stezka, rekonstrukce, turistický vláček, využití ve výuce
Anotace v angličtině:	This bachelor work is aimed at the establishment, history and current status of park Špilberk. First part of this work is about the chronological list of events relating to the castle and park Špilberk. In the next part there is questionnaire investigating knowledge, use and occupancy of the park Špilberk. In the last part of the bachelor there are the plants and animals living in the park which can be used in teaching of biology at primary school.

Klíčová slova v angličtině:	City park Špilberk, castle Špilberk, hiking trail, reconstruction, tourist train, use for teaching
Přílohy vázané v práci:	Dotazník, situace parku Špilberk
Rozsah práce:	37 stran
Jazyk práce:	Český